

**Технічний розвиток сухопутних частин
радянських збройних сил
в Німеччині з 1944 по 1952 роки**

На кінець війни війська трьох радянських фронтів — 1-го, 2-го Білоруських та 1-го Українського — дислокувалися на території Німеччини і вже 10 червня 1-й Білоруський фронт директивою

№ 11095 від 29 травня 1945 року наказував: «Переименувати з 24:00 10 червня 1-й Білоруський фронт на Групу радянських окупаційних військ у Німеччині. Штаб-групи мати в районі Берліна (у Потсдама)» [4]. Групу окупаційних військ очолив командувач 1-м Білоруським фронтом Георгій Жуков. 20 липня 1945 року американські збройні сили відійшли в свою зону окупації, передавши частину територій, що належали радянській зоні інтересів, затверджених на Ялтинській конференції. Власне з цього моменту і йде початок історії Групи Радянських окупаційних військ. Військам доручався захист демаркаційної лінії по річках Одер-Нейсе з попередженням провокацій з боку колишніх союзників по Антигітлерівській коаліції. Загальна концентрація РСЧА проти сил Союзників становила 1,56 : 1 — по еквівалентним бронетанковим дивізіям, 2,53 : 1 — за всіма еквівалентними дивізіями сухопутних військ [5].

Після закінчення війни почалася реорганізація бронетанкових сил, сил ППО та стрілецьких з'єднань. Усі танкові корпуси було переведено на штати танкових дивізій, але для можливо-сті швидкого реагування на провокації усі 6 танкових армій не були розпущені, а лише змінили своє найменування на «механізовані». Окрім цього почалося формування на базі загальнової-ськових армій ще чотирьох армій (7-10 МА). Ці армії передба-

чалося використовувати для підтримки наступаючих танкових дивізій та при прориві укріплених районів у випадку конфлік-

тів. При цьому слід зазначити, що усі бойові нагороди попередніх частин та з'єднань було залишено.

Цей крок замислювався в першу чергу для полегшення управління структурами частин на місцях, оскільки в мирний час досить громіздкі танкові і механізовані корпуси, що були призначені в першу чергу для нанесення ударів на велику глибину, були вже не потрібні.

Так, до кінця 1944-го року, завдяки злагодженій і наполегливій роботі тилу в бронетанкових частинах РСЧА, з'явилася велика кількість важких танків, зокрема — ІС-1, ІС-2. Це сприяло створенню окремих важких танкових бригад, призначених для прориву сильно укріплених позицій, танконебезпечних напрямків, а так само для початкового розвитку прориву у взаємодії з піхотними частинами РСЧА, а також для боротьби з танковими угрупованнями противника в ході операцій на широкому оперативному просторі. Організація бригади складалася класичним типом, добре обкатаним проти німецьких важких танкових частин в період 1943–1944 років, який продемонстрував досі невідому для командування РСЧА високу ефективність на місцевості, насиченій протитанковими системами і укріпленнями. Радянська важка танкова бригада зразка 1944 року включала в себе три танкових полки прориву, що включали в себе танки ІС-1, ІС-2, КВ-85, прикріплених до них САУ СУ-76 або СУ-152, згодом їх замінили ІСУ-152, а також батальйон автоматників на бронетранспортерах, що надходили за ленд-лізом МЗ. У бригаді так само було кілька бронемашин, які зазвичай призначалися командному складу, а також для розвідки. У 1944–1945 роках це були або залишені БА-10М, або БА-64. БА-64 і БА-64М, до слова, не були оснащені важким гарматним озброєнням, тому могли застосовуватися тільки в якості штабних чи в розвідувальних цілях, рідше як засіб підтримки піхоти в наступі. Як доповнення, танкові

угруповання часто включали в себе інженерно-саперні групи і штурмові групи, які були необхідні для штурму сильно укріплених німецьких міст-фортець. Крім розглянутих частин і з'єднань в танкових військах були танкові полки і бригади спеціального призначення.

У зв'язку з розвитком протилежної оборони, в якій широко застосовувалися міновзривні загородження, в тому числі і про-

титанкові, виникла необхідність прорізання в ході атаки проходів у мінних полях. Для виконання цього завдання був розроблений і прийнятий на озброєння протимінний танковий трал. Все це зумовило необхідність створення спеціальних танкових частин. Тому ще в середини 1943 р. були сформовані інженерно-танкові полки. Вони мали дві танкові роти Т-34 і підрозділи забезпечення. У полку налічувалося 22 середніх танка, 18 траєкторних засоби їх транспортування.

Велика кількість змін, що відбувалися в організації частин і з'єднань, пояснювалася головним чином змінами в способах ведення бойових дій в роки війни і була направлена на досягнення постійної відповідності форм організації танкових військ способам ведення бою і операції [2, с. 212]. Засоби оборони ще більш наситились мінно-вибуховими і артилерійськими системами, а так само новими ударними протитанковими засобами (наприклад М1 «Базука»). Склад дивізій так само був значний і сповнений механізованої техніки. Це дозволило створити новий шаблон танкових частин. Так, наказ № 0013 від 10 червня 1945 р. говорив:

Затвердити:

а) Організацію танкової дивізії:

- три танкових полки Т-34 по 65 танків в кожному; один гвардійський важкий;
- танковий полк ІС (65 танків); механізований полк;
- гаубичний артилерійський полк (24 122-мм гаубиці);
- мінометний полк (36 120-мм мінометів);
- зенітно-артилерійський полк (16 37-мм гармат і 16 ДШК);
- гвардійський мінометний дивізіон (8 установок М-13);
- частини управління і бойового забезпечення.

Загальна чисельність танкової дивізії на воєнний час — 11 964 людини.

б) Організацію механізованої дивізії:

- три механізованих полки;
- один танковий полк, 65 танків Т-34;
- один гвардійський важкий танковий полк ІС (65 танків);

- гаубичний артилерійський полк (24 122-мм гаубиці);
- мінометний полк (36 120-мм мінометів);
- зенітно-артилерійський полк (16 37-мм гармат і 16 ДШК);
- гвардійський мінометний дивізіон (8 артустановок М-13);
- частини управління і бойового забезпечення.

Загальна чисельність механізованої дивізії на воєнний час — 14 000 осіб [3].

Пізніше, в завдання ГРОВН з 1949 року входили не тільки охоронні, а й цілком очевидно наступальні дії на всьому напрямку з можливим виходом на Ла-Манш. Для цього був потрібен сучасний танковий парк, на передових рубежах буквально зобов'язані були знаходитися кращі зразки військової техніки. Що ж стосується західної групи військ, то в 40-ві роки там знаходилася переважно техніка часів війни, з переважанням середніх танків Т-34-85, важких ІС-2, КВ і ІС-1, а так само самохідних артилерійських ситуацій різного призна- чення. Надзвичайна насиченість угруповання бронетехнікою сильно насторожувала і викликала побоювання з боку західних аналітиків генеральних штабів. Радянські механізовані корпуси, добре навчені з багатющим досвідом війни на різних рельє- фах і місцевостях, безсумнівно були величезною загрозою для сил англо-американської коаліції, яка в подальшому перерос- ла у військово-політичний блок — НАТО. Тому керівництвом Збройних сил СРСР було поставлено завдання в найкоротші терміни провести модернізацію і ввести в дію новітні бойові машини для забезпечення кращої боєготовності передової гру- пи армій на рубежі зіткнення з ймовірними противниками. Чи- сельність Групи в результаті післявоєнної демобілізації склала до

1949 року 2 мільйона 900 тисяч осіб, в 1980-ті роки — пере- вищувала 500 тисяч осіб [1].

При усьому цьому головним типом тактичного формування виступав стрілецький корпус, який після реорганізації та при- дання до штату артилерії та танків став повністю автономною одиницею, здатною самостійно наступати на сильно укріпле-

ну оборону противника, вводити танкові частини у прориви на великі відстані та швидко займати позиції на будь-якому типі місцевості. Така армія налічувала в собі 2 механізованих та стрілецьких дивізії, противотанкову та зенітну, а також гаубичну артилерію, танкові батальйони посилення піхотних частин.

Чим власне були ці майже три мільйони солдатів групи у десятках корпусів та дивізій різного типу? Дані говорять про те, що в цей час з СРСР відправляються в добу понад 1000 вагонів, підпорядкованих Міністерству оборони, повні паливом, боєприпасами, продовольчими вантажами, з них більше 60 вагонів переганяють у Східну Німеччину танки, літаки, а так само їх комплектуючі — в першу чергу двигуни. У ході Берлінської кризи 1948–1949 років чисельність ГРОВН вирішили вперше не скорочувати з причини небезпеки ескалації конфлікту від політичної до військової компанії. Але з плином часу і переходом точок напруги від Європи ситуація у Німеччині стала налагоджуватися, блокада Берліну була знята, а чисельність радянських і американських військ почала поступово скорочуватися — у 1950 році вона була вже під 2 млн чоловік і продовжувала спадати.

До літа 1952 року інтенсивність перевезень знизилася вже суттєво, зате стартувало тотальне переозброєння військових угруповань на нові види техніки — почалося механізування піхоти завдяки прийняттю на озброєння бронетранспортерів високої мобільності — БТР-152, БТР-40, а також броньованих усюдиходів різних конструкцій. Штат стрілецьких дивізій повністю перейшов на штат механізованих. Це супроводжувалося концепцією Генерального штабу РА про постійне підвищення вогневої міцності та ударної сили з'єднань при високому рівні мобільності частин на оперативному просторі у разі початку війни. При усьому війська повинні були зуміти

відбити повітряні нальоти з боку більш сильної авіації західних країн, тож у штат батальйонів було придано по протиповітряному загону, це ж стосувалося усіх структур, впритул до загальновійськових армій, які згодом будуть збудовані з урахуванням досвіду, набутого у ході воєн у Кореї, на Близькому сході та ряду повстань у містах Східної Європи у 50-ті роки.

Отож, Група радянських військ у Німеччині зуміла у ході реформи використати досвід, накопичений у Другій світовій війні, стати одним з найсильніших з'єднань у Європі, поєднати в собі риси швидкості та вогневої міці, а тим самим своєю присутністю не допустила просування західних військ на схід, що майже однозначно привело б до нової війни.

1. Ильин А. М. Мы — из Группы советских войск в Германии / Александр Моисеевич Ильин. — Чебоксары : Новое Время, 2015. — 164 с.
2. Строительство и боевое применение советских танковых войск в годы Великой Отечественной войны. — М. : Воениздат, 1979. — 414 с.
3. Русский архив. Великая Отечественная. Приказы Народного комиссара обороны СССР января 1943 г. — 12 октября 1945 г. — Т. 13 (2–3). — М. : Терра, 1997. — 456 с.
4. Internet Archive [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://web.archive.org/web/20131203014222/http://www.24tp.org/history/Direktiva_Stavki_VGK_11095_29.05.1945.pdf
5. «Operation Unthinkable: Russia: Threat to Western Civilization» British War Cabinet, Joint Planning Staff [Draft and Final Reports: 22 May, 8 June, and 11 July 1945], Public Record Office, CAB 120/691/109040 / 022 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.globalresearch.ca/operation-unthinkable->

1945-and-us- natos-threats-to-wage-war-on-
russia/5524394

